

Török Sándor:

A pesti rendőrök

III.

A forradalmi idők

A budapesti államrendőrséget sokszor érte már az a vád, hogy 1918 októberében eldöntötte a forradalom sorsát, bejelentve csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz. Erről kérdezem Dörning Henriket s míg végigmegyünk most a rendőrség történetének ezen az izgalmas és szomorú korszakán, s feltárulnak a részletek, egészen világosan láthatjuk, hogy ennek a vádnak semmi alapja nincsen.

— A kérdésre könnyű volna felelni egyszerűen azzal — mondja Dörning —, hogy felsorolom kik voltak azok, akik a csatlakozást elhatározták és a Nemzeti Tanácsnak bejelentették. Néhány kisebb-rangú tisztviselő — élén egy rendőrtanácsossal — és néhány detektív. A detektívek főkolompója volt Kormos Károly. Ez a kis társaság összeült és elhatározta a csatlakozást, amit Sándor László főkapitány természetesen nemcsak ellenzett, hanem azt mondta, hogy egyáltalán nem tárgyal ebben a dologban s amit Kormosék akarnak, az a szolgálat megtagadása. Hozzá kell fűznöm ehhez, hogy a detektívtestületnek régi anyagi természetű sérelmei voltak, s a tulhajtott szolgálatól elkeseredett emberek könnyebben léptek rá erre a megfontolatlan útra. De a rendőrség, mint olyan, nem volt forradalmár, sőt mindent elkövetett és csak a rendőrség követését el mindent a forradalom megakadályozására. Azonban ehhez már hiányoztak az eszközök.

— 1918 október 30-án tört ki az őszi-rőzsás forradalom. A Keleti pályaudvaron a tömeg leszerelt egy menetcsazadót. A főkapitányt s Krecsányi és Markovits főkapitányhelyetteseket őrizet alá helyezték a lakásukon. Ezt megelőzően a tömeg megrohmozta a királyi palotát és kitűzte a vörös zászlót. Krecsányi Kálmán kiverte őket a palotából, néhány embert letartóztatott, a kormány azonban már óvakodott a megtorlástól, a letartóztatottak nevét felírták — ez már csak formáság volt — s elengedték őket. Következett „a lánchíd csata.” Este a Károlyi-pártkör Gizella-téri helyisége előtt gyülekezett a tömeg s megkapta az utasítást „előre Budára!” A rendőrség megszállotta a Lánchidat, Krecsányi még egyszer megpróbált rendet teremteni, a tömeg megrohanta a karhatalmat, mire sortűz következett. Néhány halott és sebesült ottmaradt. A ház már benne volt a tömegekben, a közhangulat a rendőrök ellen fordult, másnap egy-két őrszemes rendőrt megverték, senki már meg nem védte őket.

— A kormány tehetetlen volt. Wekerle lemondott s a Hadik-kormány nem tudott megalakulni. A rendőrséget azzal fenyegették, hogy amíg szolgálatot teljesítenek, azalatt otthon a családjukat fogják bántalmazni. Ilyen hangulatban teljesítették szolgálatot a rendőrök és készenlétben állottak sokszor napokig étel és alvás nélkül. Akik a rendőrség ellen beszéltek, nem tudhatják például azt, hogy akkor már minden négy rendőrnek volt egyetlen pisztolya. Tehát tulajdonképpen az elcsigázott karhatalom karddal kellett volna szembeszálljon a frontról hazaszállingózó katonákkal, akik mindennel fel voltak szerelve. Budapesten tízenkétezer lábbadozó katona volt akkor s ezeknek a forradalmisítása már megtörtént. Olyan katonaság, amelyre támaszkodni lehetett volna, nem volt. Már a bosnyák gyalogezredre sem lehetett számítani, akik a Nádor-laktanyában voltak. Hiszen sok minden előzménye volt ennek, hosszadalmas volna mindezt felsorolni, tény az, hogy a háborus nyomorúságok megérelték az emberekben az ellenkezést: nem akartak háboruzni tovább. Ehhez járultak rosszul értelmezett nemzeti szempontok, hogy tudniillik most itt az alkalom szakítani a gyűlölt osztrák hatalommal. Károly király nem lépett fel erőlyesen Károlyival szemben, mert elve az volt, hogy nem szabad több vért ontani.

Néhány szóval most Baksa János vázolja, hogy milyen viszonyban állott a rendőrség a kormánnyal.

— Wekerle miniszterelnök nem vette komolyan a rendőrségi jelentéseket. Azt mondta, forradalom Pesten? Lehetetlen! Nem tudta és nem akarta elhinni, hogy baj van. A rendőrség folyton jelentett és

a jelentéseket folyton félretették. S noha a legénységet még élelmezni sem lehetett, a legnagyobb fegyelmességgel folytatta munkáját.

Abban valamennyien megegyeznek informátoraim — akik szemtanúi voltak mindezeknek a dolgoknak —, hogy még azok a rendőrök is, akik a Nemzeti Tanácshoz való csatlakozást kimondták, tulajdonképpen rendőrök maradtak tovább is. Kormos Károly, aki detektívönök lett, igyekezett ellátni hivatalát és fönntartani a rendet. A hazaszállingózó katonáktól fegyvert szereztek, akadtak tiszték, akik a frontokról jöve már nem találtak olyan parancsnokságot, ahová beszolgálhatnák volna fegyvereiket, vagy megmentett municiókészletüket és behozták azt a rendőrségre. Am hivatalosan, felülről, akkor már senki nem gondolt a rendőrséggel s előfordult, hogy a főkapitányság udvarán az éhségtől összeestek a rendőrök. Száraz kenyeret a csap alatt vízben áztatták és azt rágták s közben éjjel-nappal szolgálatot kellett teljesíteni abban a tudatban, hogy míg ők itt a rendre vigyáznak, otthon talán szétverik otthonukat és elpusztítják családjukat.

— Sándor László főkapitány, hogy a vérengzést elkerülje, végül is október 31-én bejelentette a csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz, azonban elmozdították és helyébe ültették Dietz Károly dr. kerületi kapitányt főkapitánynak.

Dietz Károly, Budapest forradalmi főkapitánya az egyetlen, akinek arcképe nincsen ott a többi főkapitányok között a tanács-terem falán. Dörning Henrik, Baksa János, Kalmár Béla főkapitányhelyettes és Török János főparancsnok valamennyien megegyeznek abban, hogy Dietz legjobb tudása szerinti és becsülettel igyekezett rendet tartani.

— Nem volt gyáva ember sem, — mondják — s mikor egyszer a tömeg megakarta ostromolni a rendőrséget, hogy valakit kiszabadítson, Dietz gépfegyvert hozatott ide az erkélyre, ő maga állt ki az ajtóba és azt mondta: ha valaki megmozdul, azonnal lövök! És el is takarodtak. Dietz Károly dr., mint rendőr megállta a helyét.

Ebbe a káoszba robbant bele Tisza István gróf meggyilkolásának híre. Ekkor már nem lehetett gátat vetni a hőmpölygő áradatnak.

— Hogy nagy általánosságban mit akart tulajdonképpen a tömeg, mit akartak azok, akik orditva és rombolva járták az utcákat, arra jellemző, — mondja Baksa János —, hogy egy dalmát tengerész, akit Károlyi Mihály megszólított és megdicsért azért, hogy „a magyar függetlenség és népiuralom szolgálatába állott”, azt mondta: „mindegy az kérem, csak az a fontos, hogy lázadás legyen!”

November 2-án már a budapesti helyőrség is felesküdt az új kormánynak és Linder Béla kimondta a végzetes szavakat: *Nem kell hadsereg többé, nem akarok katonát látni!* November 14-én lemondott Károly király s aztán következett a kisantant betörése. Ezalatt Pesten tovább haladt a forradalom. A felbomlott harcterekről özönlött haza a katonaság — fegyveresen — Oroszországból megérkezett Kun Béla s ebben az örült kavargásban igyekezett utat vágni a rendőrség. Dietz azonban elmozdították a kommunisták s jött Seidler, Biró és Jancsik elvtársak vörös rendőrsége. A rendőrség vörösrendőrség lett, élén Jancsik Ferencel. A kommun után a Peidl-kormány alatt Dietz Károly ismét főkapitány lett egy napra. Jött a Friedrich-kormány s a főkapitányság élére Matyasovszky György került, majd Nádasy Imre országos főkapitány. Nádasy után vette át a főkapitányság vezetését Marinovich Jenő s vezette 1927-ig. Végül Beszegh Huszagh Miklóst követte a mostani főkapitány, Ferenczy Tibor dr.

Az a vád, hogy „a rendőrség belekeverődött a forradalomba”, valósággal tüzbetozza informátoraimat s ennek a felháborodásnak az alapja, mint látom, tulajdonképpen minden politikumtól mentesen az,

hogy a rendőrség rendőrség kell maradjon, bármi történik a fontos az, hogy a közbiztonságot fönnt kell tartani.

— Nemcsak az a fontos, — mondja Török János —, hogy bizonyítsuk: a rendőrség nem vett részt a forradalomban, hanem az is, hogy a vádakért elégtételt kapjon a rendőrség.

— Ez igaz — helyesli Kalmár főkapitányhelyettes — és mindezeket a dolgokat addig kell végleges formában leszőgezni, amíg élnek a kortársak, akik tanúi voltak az eseményeknek.

Dietz Károlyról beszélünk aztán, aki Rakovszky belügyminisztersége idején kérte ügyének újrafelvételét, — mert természetesen elmozdították a rendőrségről — s mivel mindenki tudta, hogy Dietz végeredményben nem akart rosszat, úgy jó uton is volt már, s egyszerűen egy megfontolatlan csúszott el. Résztvett egy vacsorán, amit az „októbristák” rendeztek — Nagy Vince hívta össze — szerepelt a „jelenvoltak” között s ezzel végleg elvágta a fát maga alatt a rendőrségnél.

— Érdekes és jellemző a rendőrség szellemére — mondja Dörning —, hogy még a vörösrendőrség is, — amelyben beosztott munkások voltak — amint bekerültek valamelyes fegyver alá, valamelyes „rendőrtületesi szellem”-be, elkezdtek rendőrködni. Megtörtént, hogy elfogták a hírhedt Cserny embereit is. Cserny három revolverrel jött, hogy adják ki az embereit, de nem teheték: — ők rendőrök. Egyszer egy vörösmunkás látta, hogy egy halottat dobnak be a Dunába. Mint vörösr, vagyis „rendőr”, azonnal odament. Persze elzavarták. De ő rendőrhöz illően, hivatalosan írásban jelentést tett arról, hogy mit látott a Dunánál. Holott akkor igazán nem volt olyan ritka dolog, hogy valakit bedobtak a Dunába. Határozottan azt lehet mondani, hogy az utcai közbiztonság nem is volt olyan rossz. Kommunista rendet akartak, az biztos, de rendet.

Baksa János mondja el, hogy a kommun alatt egy titkos tanácskozássra behívták Dietz Károlyt is s megkérdezték tőle, mint rendőrszakértőtől, hogy hogyan lehetne rendet teremteni. Dietz megmondta: egyszerűen úgy, hogy vissza kell állítani a budapesti államrendőrséget. Kiderült, hogy „a forradalmi Dietz” rendőr maradt a többiekkel együtt.

Megtörtént az is, hogy gyűlést tartottak a rendőrségen, amelyen azt vitatták, hogy milyen zászlót használjanak nemzeti zászlót, vagy a vörössel egyesített nemzeti lobogót. Egy volt főhadnagy azt mondta, hogy vörös zászló kell, s a népiorségbeliek emiatt megugraszották a főhadnagyot.

A forradalmak lezajlása után rendre visszatért a rendes megszokott élet a Zrínyi-utcai hatalmas épületbe, megindult az építőmunka. Mindazt, amit a háború és a forradalmak félbeszakítottak, most fokozottabb mértékben folytatták a rendőrség vezetői. Nagy munka volt ez, míg a valamikor kicsufolt Mihászna Andrásból világvárosi forgalmat irányító, több nyelvet beszélő, gyermeket vezető modern értelemben vett rendőr lett.

A rendőrnevelés munkáját majd odakint nézem meg a Mosonyi-utcai laktanyában és a rendőrszékében. Most még Ferenczy főkapitánytól bucsuzom el. A főkapitány, talán mintegy jutalomképpen a teleirt jegyzetlapokért, elkalauszol az épület belsejébe, ahol nagy munka folyik. Rábukkantak az épület közepén a régi Európa szálló tánctermére. Valósággal rá kellett bukkanni, mert a termet annakidején alaposan tönkretették. Ide telepítették

rossz a gyomta?

fillérért vegyen egy próbapalack

DIANA

SÓSBORSZESZT

cseppentsen pár cseppet kockacukorra s szopogassa el: percek alatt rendbejön.

a bűnügyi nyilvántartót és iktatót a márványozott falakba karvastagságu szögeket vertek, a domborművekre állványozásokat építettek az iratok számára, a berakásos parketta teljesen eltűnt. Ferenczy főkapitány most kitelepítette innen a segédhivatalokat és az egész termet restauráltatta. Még dolgoznak a munkások, ha minden készen lesz, akkor a Rendőrtisztek Atlétikai Clubja kapja meg a termet. Persze kellene egy kis pénz a munkálatokhoz, de megéri. Gerevich Tibor dr., a kiváló művészettörténész megvizsgálta az öreg Európa-termet — ahol nagyapáink idejében a nagy pesti bálók lezajlottak — s azt mondja, hogy alig van Budapesten több ilyen gyönyörű terem. Bucsuzom. Most már „átvesz” Török János főparancsnok — a felügyelői kar és a személyzet hozzá tartozik — s enged bepillantani egy kicsit abba a bonyolultnak látszó rendszerbe, amelynek során a többnyire falusi legényekből — pesti rendőr lesz.

KELETI ÁRU

Zománc lábosfazék
1a hibátlan áru:

1	2	3	4	5	6 ltr
-.58	-.88	-.98	1.28	1.48	1.68

Tésztaszedő -.58
Kávédaráló 1.48
Káposztarezselő -.18
Mélytányér. 21 cm -18
Borosnohár. préselt erős drb -14
Fozelékes tál, 16 cm -.09
Szappantartó, fayenc -.09
Cipókrém, terpentines 0-ás -.09
Toa ett papírtartó -.09
Női oldallésű -.09
Körömkefo, 4 soros fibrisz -.09